

УДК 343.241.01(477-11):343.2(436) «1855/1918»

ОРГАНІЗАЦІЯ, СТРУКТУРА ТА КОМПЕТЕНЦІЯ КРАЙОВИХ СУДІВ У ГАЛИЧИНІ (1855–1918)

І. Ковальчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: ivankovalchuk.is.ivan2@gmail.com*

Статтю присвячено вивченню історичного досвіду організації і діяльності крайових судів у Галичині у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 років), а також характеристиці їхньої структури та компетенції. Зазначено, що унаслідок реформування австрійського судочинства у середині XIX століття було створено триступеневу судову систему, де судами першої інстанції були крайові суди (виступали як суди першої інстанції в окремих цивільних і складних кримінальних справах). У Галичині, як складовій Австрійської імперії, крайові суди розпочали свою діяльність 1855 року. Статус крайових отримали три суди: у Львові, Кракові і Чернівцях, тоді як решта називалися окружними (спершу теж крайовими) і їхня кількість у різний час коливалася від 9-ти до 15-ти. Після реорганізації судової системи у 1867 році крайові та окружні суди виступали апеляційною інстанцією для повітових судів. Крайові суди очолювали президенти і структурно поділялися на цивільний та кримінальний відділи (сенати). Крім того, у їх складі функціонували крайова табуля, судова канцелярія, відділ цивільно-судових депозитів, в'язниці, відділ у торговельних справах.

Ключові слова: Галичина, реформи, крайовий суд, окружний суд, судовий округ.

У сучасних умовах особливе значення має успішне здійснення в державі судової реформи, яка є однією із найбільш соціально актуальних і значущих в Україні. Реформування судової системи ґрунтується на принципах верховенства права і закону, законності та соціальної справедливості. Метою цього реформування є оптимізація судової влади в Україні, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. Судова система має бути простою, чіткою і прозорою, менш затратною для громадян, зрозумілою для широкого загалу; систему судочинства необхідно розчистити від зайвих судових структур і нагромадження квазісудових органів; доцільно оптимізувати структуру судової системи на засадах однакового застосування закону; не можна миритися з масовим ухваленням різними судами суперечливих рішень з одного й того самого питання; держава також має подбати і про запровадження досить поширених у європейських державах таких недержавних інституцій, як мирові суди, третейські суди, медіатори тощо, які допомагають вирішити спори, не доводячи їх до судового розгляду [1, с. 10–11] тощо.

Як відомо, успіх будь-якої реформи, зокрема і судової, залежить від її наукового обґрунтування. Серед ідеологічного наповнення, зокрема судової реформи, важливе місце відведено вивченню, узагальненню та використанню історико-правового досвіду формування й функціонування судів і судочинства на українських землях. У цьому аспекті цінний досвід надає, зокрема, дослідження організації, структури та компетенції крайових судів у Галичині у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 років). Доцільним буде врахування такого досвіду у сферах структури і компетенції судових органів сучасної України, окремих аспектів їх кадрової політики та фінансового забезпечення. Це матиме значний позитивний вплив на демократичний та правовий розвиток сучасної Української держави,

сприятиме покращенню діяльності її судових органів та ефективному виконанню ними своїх функцій. З огляду на це, питання аналізу історичного досвіду організації і діяльності та компетенції крайових судів у Галичині у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 роки), набувають особливої актуальності.

Метою статті є історико-правовий аналіз організації, структури та компетенції крайових судів у Галичині у складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 роки).

В історико-правовій літературі деякі питання організації, структури та компетенції крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини фрагментарно висвітлювали зарубіжні вчені, зокрема, А. Амшль, Ю. Глязер, А. Гюе-Глунок, Г. Келлер, В. Лібшер, А. Льофлер, Ф. Пешорн, Е. Суесс, Е. Ульманн та деякі інші. Окремі аспекти утворення крайових судів Галичини в складі Австрії та Австро-Угорщині і визначення їхньої підсудності проаналізовано у працях українських науковців І. Бойка, В. Гончаренка, О. Кондратюка, В. Кульчицького, І. Настасяк, М. Никифорака, В. Нора, П. Стебельського, Б. Тищика, П. Едера та ін. Однак питання ширшої організації, структури та компетенції крайових судів у Галичині, їхньої діяльності та кадрова політика продовжують залишатися недостатньо вивченими. Джерельною основою пропонованої статті стали шематизми Королівства Галичини і Володимирії, які містять інформацію про організацію, структуру та компетенцію крайових судів досліджуваного періоду. Певну цінність для нас мають опрацьовані окремі матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львові, зокрема переписка між судами різних інстанцій та листування з австрійським Міністерством юстиції.

У середині XIX століття в Австрійській імперії відбулися зміни у системі державних органів, які були зумовлені потребами інтенсивного розвитку економічних відносин і Революцією 1848–1849 років. Ці зміни, насамперед, стосувалися судоустрою та судочинства. Формування нового порядку судочинства в Австрії пов'язане зі змінами, зумовленими революційними подіями «весни народів» 1848–1849 років. 14 червня 1849 року був опублікований імператорський патент про засади судочинства, а в австрійській конституції того ж року проголошено однакову підсудність для всіх громадян імперії (§ 105) [10, арк. 7 зв]. Ці перетворення безпосередньо зачепили й судоустрій у Галичині, яка під назвою Королівства Галичини і Володимирії входила до складу монархії Габсбургів з часу першого поділу Речі Посполитої.

Скасування старої домініальної системи судів та відмова від станового підходу у розгляді тієї чи іншої справи спонукали до створення нової системи судів із визначенням їхньої підсудності. Виданий у грудні 1851 року імператорський патент (так званий «грудневий патент») впроваджував триступеневу організацію судівництва [3, с. 9]. У першій інстанції, як у цивільних, так і в кримінальних справах, судочинство мали представляти одноособові повітові та колегіальні крайові й окружні суди; в другій інстанції – колегіальні Вищі крайові суди; в третій інстанції – Найвищий трибунал у Відні. Попри задекларований у австрійській конституції 1849 року принцип розмежування виконавчої та судової влади, функції повітових судів покладалися на повітові адміністрації [12, с. 246–247].

Правовим підґрунтям функціонування австрійської судової системи із середини XIX століття стали імператорські патенти від 1 вересня 1852 року та 22 травня 1853 року, а також розпорядження Міністерства юстиції й Міністерства внутрішніх справ від 16 січня 1853 року, 24 квітня 1854 року та 9 червня 1855 року, що передбачали реорганізацію судової системи імперії. Заходи щодо реформування судочинства не завжди були послідовними, адже, наприклад, реорганізація

судового устрою 1852 року спрямовувалася на часткову відмову від ліберальних принципів і повернення до старої системи судоустрою [5, с. 346]. Варто відзначити, що практичне формування нової системи судів розпочалося у 1855 році, проте минув не один рік, щоб сформувати ефективну судову систему [17, с. 177]. На нашу думку, австрійський досвід переконує у тому, що будь-яка судова реформа вимагає не тільки ґрунтовного підходу, але й чимало часу на її підготовку і здійснення.

Отже, згідно з новим австрійським судовим устроєм, суди поділялися на вищі крайові суди, крайові, окружні (виступали як суди першої інстанції в окремих цивільних і складних кримінальних справах) та повітові. Відразу зауважимо, що до 1853 року термін «крайові» вживався і щодо «окружних» судів Австрійської імперії, проте їхня підсудність у цивільних справах залишалася такою ж, як і раніше, зміни стосувалися лише кримінального судочинства. Відносно повітових судів, які запрацювали після перетворення Австрії на Австро-Угорську дуалістичну монархію, окружні суди виступали судами другої інстанції, а крайовий суд водночас був другою інстанцією для окружних і третьою (останньою) для повітових судів у цивільних справах [5, с. 346–347]. У Галичині функціонувало два Вищі крайові суди – у Львові (Східна Галичина) та Кракові (Західна Галичина). Власне, від місця розташування Вищих крайових судів і формувалися два судові округи у Галичині: львівський та краківський [14, с. 98].

Крайові суди (*Landesgericht*) у Галичині запрацювали з 29 вересня 1855 року У шематизмах того часу зустрічаємо інформацію, що для Східної Галичини (тут переважало українське населення), спершу запланували створити два такі суди, а саме: у Львові та Станіславові (нині Івано-Франківськ). Юрисдикція Крайового суду у Львові поширювалася на львівський, перемишльський, самбірський, золочівський, бережанський та жовківський судові округи, а Крайового суду у Станіславові – на станіславівський, стрийський, коломийський, тернопільський та чортківський округи [13, с. 208–220]. Однак уже в 1856 році у Східній Галичині й Буковині функціонували шість крайових або окружних судів. Суди у Львові (тут і далі зазначено першого президента. – *I. K.*; Ігнаш Клеборн фон Гіртлер) та Чернівцях називалися власне Крайовими – *Landesgerichts*, натомість суди у Перемишлі (Августін Смутний), Самборі (Август Сігел), Станіславові (Франц Марек), Тернополі (Антон П'ятковський) та Золочеві (Фрідріх Едлер фон Корбер) називалися окружними – *Kreisgericht* (польською мовою – *Sąd obwodowy*) [14, с. 100–106].

У юрисдикції поширення Вищого крайового суду у Кракові діяли крайові суди у Кракові, Тарнові, Новому Сончі, Жешуві, а пізніше створені додаткові суди в Ясло, Вадовицах (1882 року), Яворині (1894 року) та Закличині (1901 року) [12, с. 248]. Юрисдикція Крайового суду у Кракові поширювалася на місто Краків, краківський й вадовицький округи; окружного суду у Новому Санчі – на сандецький та яслицький округи; окружного суду у Жешуві – на жешувський округ; окружного суду у Тарнові – на тарновський і бохенський округи (у 1860 році останній долучено до краківського округу) [12, с. 247].

Проте детальніше зупинимося на територіальній юрисдикції крайових (окружних) судів, підпорядкованих Вищому крайовому суду у Львові. Отже, центральне місце у цій системі належало [Цісарсько-Королівському] Крайовому суду у Львові (*Landesgericht in Lemberg; Sąd krajowy we Lwowie*), який виступав судом першої інстанції для міста Львова з передмістями і для колишніх львівського й жовківського округів [15, с. 127]. На кінець XIX століття його юрисдикція поширювалася на 550 населених пунктів (у 1875 році – на 538), загальною площею 125,41 квадратних миль і 606 856 мешканців (у 1875 році –

507 142) [21, с. 71]. Починаючи з 1867 року йому підзвітними виступали 14, а зі середини 1870-х років – 15 повітових судів, а саме у Белзі, Бібрці, Цішанові, Городку Ягайлонському, Янові, Куликові, Любачеві, Великих Мостах, Немирові, Раві Руській, Сокалі, Щирці, Угневі, Винниках, Жовкві [23, с. 83]. Перелічені повітові суди виникали у різний час, або ж підпадали під реорганізацію, як наприклад, у 1890-х роках повітовий суд у Винниках [9, арк. 1–2].

У середині 1870-х років цивільний відділ Крайового суду у Львові містився на вул. Театральній, 13 (до того, з часу заснування на вул. Дикастеріальній, 33, сьогодні вул. Шевська), тоді як кримінальний відділ в адміністративному будинку на вул. Галицькій, 730 ¼. У 1891–1895 роках у Львові на вулиці Стефана Баторія, 1–3 (сьогодні вул. Князя Романа) за проєктом Францишка Сковрона на місці костелу Св. Леонарда та монастиря кармелітів взутих було споруджено нове приміщення для Крайового суду. Над головним входом до будівлі встановлено алегоричну скульптурну групу «Правосуддя», авторства Леонарда Марконі. З огляду на функціональне застосування приміщення – розміщення у сусідніх будівлях не лише суду, але й прокуратури, місцеві мешканці називали її «Палацом справедливості» [4, с. 170].

У 1855 році на підставі імператорського патенту від 24 квітня 1854 року створено Крайовий суд у Чернівцях (*Landesgericht in Czernowitz*), що об'єднав колишні кримінальний, міський, дворянський, а також Сучавський окружний (дистриктний) суд. З 29 вересня 1855 року, суд виносив вироки у цивільних справах, а з 27 березня 1856 року й у кримінальних. Окрім того, цей суд уповноважувався розглядати гірничі і торговельні справи, був відповідальним за ведення публічних книг – «царсько-королівська буковинська служба крайової табули і поземельних книг» [2, с. 145]. Крайовий суд у Чернівцях підпорядковувався безпосередньо Вищому крайовому суду у Львові. Його округ діяльності охоплював 2 міста, 10 містечок (Бояни, Кіцмань, Путила, Садагора, Серет, Становче, Сторожинець, Вашківці, Вижниця, Заставна), 199 сіл (на початку ХХ століття – 197), або загалом 85 квадратних миль і 374 349 мешканців за переписом 1880 року [21, с. 80].

Юрисдикція окружного суду у Перемишлі поширювалася на два судові округи – перемишльський (390 населених пунктів) і сяноцький (618 населених пунктів) із сумарним населенням 640 949 мешканців (станом на 1877 рік). Підзвітними перед окружним судом у Перемишлі після 1867 року були 22 повітові суди, зокрема у Балігруді, Бірчі, Бжошові, Буковську, Добромилі, Дубецьку, Дуклі, Ярославі, Яворові, Краковці, Кросно, Ліско, Лутовіську, Мостиськах, Нижанковичах, Радимно, Риманові, Ся ноку, Судовій Вишні, Сеняві, Устриках Дольних, Зміроді [18, с. 71].

Окружний суд у Станіславі охоплював колишній станіславівський судовий округ – 280 населених пунктів з населенням 345 373 осіб. Згідно з розпорядженням Міністерства юстиції від 4 липня 1856 року на цей суд покладалася правочинність розглядати гірничі справи станіславівського, чортківського, тернопільського, золочівського і бережанського округів. До сфери відповідальності окружного суду у Станіславі належало 9 повітових судів, а саме: у Богородчанах, Бучачі, Галичі, Надвірній, Делятині, Монастирську, Солотвино, Тлумачі, Тисмениці [18, с. 85]. Водночас дещо меншим був округ відповідальності окружного суду в Коломиї – 220 населених пунктів. Коломійському окружному суду підпорядковувалися 1 міський і 8 повітових судів у Гвіздці, Городенці, Косові, Кутах, Обертині, Печеніжині, Снятині і Заболотіві [18, с. 88].

Дещо більшим був окружний суд у Самборі, що охоплював самбірський (874 населені пункти, але 344 гміни) і стрийський судові округи (363 населені пункти) із населенням 604 584 жителі. В окрузі відповідальності Самбірського окружного

суду діяв один міський і 19 повітових судів, зокрема у Болехові, Борині, Долині, Дрогобичі, Калуші, Комарно, Ланці, Меденичах, Миколаєві, Підбужжю, Рожнятові, Рудках, Сколе, Старій Солі, Старому Місті, Турці, Войнилові і Журавно [18, с. 79].

Компетенція окружного суду у Тернополі поширювалася на тернопільський і чортківський судові округи – усього 265 населених пунктів у першому і 267 у другому. Цьому окружному судові підпорядковувалися 1 міський суд і 16 повітових судів, зокрема у Борщові, Будзанові, Чорткові, Грималові, Гусятині, Язлівці, Копичинцях, Мельниці, Микулинцях, Новому Селі, Скалаті, Терєбовлі, Устечку, Вишнівчику, Заліщиках, Збаражі [18, с. 90]. І, нарешті, окружний суд у Золочеві охоплював золочівський і бережанський судові округи, що загалом становило 724 населені пункти із 592 235 мешканцями. У його підзвітності перебували один міський та 17 повітових судів: у Бібрці, Бродах, Бережанах, Бурштині, Буську, Ходорові, Глинянах, Кам'янці Струмилової, Козьовій, Лопатині, Олеську, Підгайцях, Перемишлянах, Радехові, Рогатині, Залісцях і Зборові [18, с. 96].

Як ми уже вище зазначали, з огляду на нестачу фінансів та відхід від принципу розподілу влади на виконавчу і судові, роль судів нижчої інстанції аж до 1867 року виконували місцеві органи влади. І лише після остаточного відокремлення судівництва від адміністрації, розбудовано мережу повітових судів. Станом на 1868 рік у Східній Галичині функціонувало 105, а на Буковині – 14 повітових суди (у 1910 році 107 і 17 відповідно). З того часу юрисдикція крайових й окружних судів поширювалася на повітові суди. Їх у віданні того чи іншого крайового (окружного) суду могла бути різна кількість. Наприклад, правочинність Крайового суду у Кракові поширювалася на 25 повітових судів [12, с. 248].

У 1882–1883 роках фіксуємо намагання відкоригувати судовий устрій, передусім у напрямку зменшення завантаженості на суддів [6, арк. 1–1зв.]. Відтак фіксуємо випадки перетворення повітових судів на окружні: 1 жовтня 1884 року – окружним став колишній повітовий суд у Бережанах, 1 вересня 1885 року – у Сучаві, 1 вересня 1887 року – у Сяноку [24, с. 80]. Доречно відзначити, що процедура перетворення повітового суду на окружний не відбувалася швидко. Наприклад, створення окружного суду у Вадовіцах на території юрисдикції Вищого крайового суду у Кракові затягнулося ледь не на чотири роки (1879–1882 рр.) [16, с. 27].

Із впровадженням нового цивільного процесу в Австро-Угорщині відбулася реорганізація судівництва в Королівстві Галичини з Великим князівством Краківським і на Буковині (на основі Закону від 27 листопада 1896 року) [7, арк. 1–2]. Станом на 1899 рік до юрисдикції Вищого крайового суду у Львові належали такі суди першої інстанції: Крайовий суд у Львові для львівського і жовківського округів, окружні суди у Перемишлі (для перемишльського округу), Станіславові (для станіславівського округу), Коломиї (для коломийського округу), у Самборі (для самбірського округу), Тернополі (для тернопільського і чортківського округів), Золочеві (для золочівського округу), Бережанах (для бережанського округу), Сяноку (для сяноцького округу), Стрию (для стрийського округу); Крайовий суд у Чернівцях та окружний суд у Сучаві [20, с. 49–50].

Юрисдикція крайових судів поширювалася на цивільні та кримінальні справи, на які не розповсюджувалася компетенція інших судів. Карні відділи розглядали справи про порушення державних законів, грабежі, підпали, образи гідності монарха тощо. Кримінальні справи розглядали за участі присяжних радних, котрі виносили вердикт, а суддя визначав міру покарання. У кримінальних та політичних справах, коли звинуваченому загрожувало ув'язнення терміном на п'ять років і більше, з 1869 року вирок виносили суди присяжних у кількості дванадцяти осіб.

Цивільні відділи розглядали справи про подружні, боргові, спадкові справи. Водночас, крайові суди санкціонували відкриття нових повітових судів й адвокатських контор [8, арк. 11–12]. Гірничі справи у львівському судовому окрузі розглядав окружний суд у Самборі, повноваження якого поширювалася на судові округи Перемишля, Станіслава, Стрия, Коломиї, Тернополя, Золочева, Бережан, Сянока, Львова і власне Самбора; гірничі справи на Буковині перебували у віданні Крайового суду у Чернівцях [22, с. 82].

Крайові суди діяли як колегіальні судові органи. До колегії входили президент суду (голова) і президенти (керівники) сенатів [3, с. 9–10]. Особовий склад колегіальних судів – крайових й окружних, та кваліфікаційні вимоги до їхніх працівників початково визначали міністерські рескрипти від 10 вересня і 18 жовтня 1853 року. Однак в умовах реформування австрійського судівництва, відбулися певні зміни, систематизовані розпорядженнями Міністерства юстиції спершу від 22 травня 1873 року, а згодом від 5 травня 1897 року (кількість працівників канцелярії була врегульована окремо лише 1910 року) [24, с. 91].

Отже, крайові та окружні суди склалися з: президентів (V рангу), віцепрезидентів (VI рангу; в ситуації, коли округ конкретного суду був достатньо великим), суддів (станом на 1910 рік штат складав 325 суддів, з яких 244 працювали при колегіальних, а 81 при повітових судах), помічників (частина на платній основі, а інша частина – на громадських засадах), ад'юнктів. Канцелярія крайових судів складалася з: директора (VIII рангу), старшого начальника канцелярії (IX рангу), 12-ти старших канцеляристів, 10-ти начальників канцелярії для окружних судів (X рангу), трьох виконавчих урядників (X рангу; два при Крайовому суді у Львові і один при Крайовому суді у Чернівцях), 8-х асистентів (XI рангу; три у Львові, два у Чернівцях, по одному в Перемишлі, Станіславові і Тернополі), офіціалів (при колегіальних судах всього 33 особи), канцеляристів (XI рангу; 251 при колегіальних судах) [24, с. 91].

Аналіз джерельних матеріалів дає підстави вважати, що структура крайових (окружних) судів була подібною, а кількісний склад (чисельність штату) залежала від розмірів округу й кількості населення у ньому. Крайові (окружні) були колегіальними: у цивільних справах склалися із трьох, а в кримінальних – із чотирьох суддів. Зокрема, структура Крайового суду у Львові наприкінці XIX – на початку XX століть виглядала так: Крайовий цивільний суд, Крайовий кримінальний суд, три внутрішні повітові суди (S. I, S. II, S. III), промисловий суд. У віданні крайових судів також перебувала табуля (записи до ґрунтових книг), судова канцелярія для ведення діловодства, відділ цивільно-судових депозитів, персональний штат в'язниць, експерти з оцінки майна, землеміри, відділ (сенат) у торгових справах [6, с. 7–9].

Станом на 1887 рік Крайовий суд у Львові складався з: президента, віцепрезидента, 28-ми суддів-радників, 2-х секретарів, 21 ад'юнкта; директора і заступника директора крайової табулі, начальника міської табулі, 18-ти табулярних ад'юнктів; директора та 5-ти ад'юнктів допоміжного відділу (уряду), 29-ти канцеляристів; 9-ти судових лікарів, 2-х душпастирів; керівника в'язницями, 24-х тюремних наглядачів, 31 возного і 7-х їхніх помічників, виконавця покарань [19, с. 53]. Для порівняння, Крайовий суд у Чернівцях складався з: президента, радника Вищого крайового суду, 8-ми суддів-радників крайового суду, 3-х секретарів, 8-ми ад'юнктів, 1 ад'юнкта *extra statum* (позаштатного) до закладення ґрунтових книг, 25-х аускультантів; директора та 2-х ад'юнктів канцелярії, начальника і 2-х ад'юнктів крайової табулі, секретаря, що вносив записи до ґрунтових книг, 8-ми

канцеляристів; 1 старшого та 12-х звичайних тюремних наглядачів, 8-ми возних і 2-х їхніх помічників [19, с. 91].

Після врегулювання у 1910 році питання, пов'язаного з діяльністю і кваліфікаційними вимогами до працівників судової канцелярії і допоміжного персоналу, у штаті Крайового суду Львова значилися: 1 директор, 3 старші начальники, 2 виконавчі урядники, 3 асистенти, 36 старших офіціалів IX рангу, 23 урядники X і XI рангу, 10 судових підурядників, 37 возних, 6 старших тюремних наглядачів, 23 тюремні наглядачі. У відділі цивільно-судових депозитів працювали: 1 начальник, 1 контролер, 1 касир, 2 офіціали, 3 асистенти, 2 практиканти, 2 возні [24, с. 95]. При суді фіксуємо також лікарів (окремо психіатрів), хіміків, душпастирів, перекладачів (значаться перекладачі з таких мов, як іврит, угорська, російська, французька, італійська, англійська, чеська, хорватська, сербська, румунська) [24, с. 98].

До Крайового суду у Чернівцях, станом на 1910 рік входили: президент, віцепрезидент, 7 суддів-радників Вищого крайового суду, 29 суддів-радників крайового суду, 14 повітових суддів, тюремний управитель, контролер в'язниць, директор канцелярії VIII рангу, старший начальник канцелярії IX рангу, виконавчий урядник X рангу, 2 асистенти канцелярії XI рангу, 7 осіб, котрі вели ґрунтові книги, 3 старших офіціали, 32 урядники канцелярії, 5 судових підурядників, 14 возних, 4 старших тюремних наглядачів, 18 тюремних наглядачів [24, с. 109].

Структура окружних судів була менш розбудованою. Наприклад, до складу Золочівського окружного суду, станом на 1877 рік, входили: президент, 10 суддів, секретар, 9 ад'юнктів, начальник допоміжної служби, 2 ад'юнкти канцелярії, 9 канцеляристів, 8 возних (судових слуг) і 3 їхніх помічників, 1 старший і 12 звичайних тюремних наглядачів [18, с. 79]. Якщо порівняти зі ситуацією у 1868 році, то побачимо кількісне зростання персонального штату окружного суду у Золочеві: на дві суддівські посади і на два ад'юнкти [11, с. 219]. Подібну тенденцію спостерігаємо і при аналізі структури інших окружних судів Галичини.

Отже, у межах реформ у сфері судочинства в монархії Габсбургів з 1855 року у Галичині, як суди першої інстанції, почали функціонувати крайові та окружні суди. Статус крайових отримали три суди: у Львові, Кракові і Чернівцях, тоді як решта називалися окружними (спершу теж крайовими) і їхня кількість у різний час коливалася від 9-ти до 15-ти. Після реорганізації судової системи 1867 року крайові та окружні суди виступали апеляційною інстанцією для повітових судів. Крайові суди очолювали президенти і структурно поділялися на цивільний та кримінальний відділи (сенати). Крім того, у їхньому складі функціонували крайова табуля, судова канцелярія, відділ цивільно-судових депозитів, в'язниці, відділ у торговельних справах.

Список використаних джерел

1. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С. П. Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стомба ; (відп. ред. В. С. Бігун). Київ, 2009. 316 с.
2. Кайндль Р. Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення / пер. з нім. В. Іванюка. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 300 с.
3. Кондратюк О. Судова система та судочинство в Галичині у складі Австро-Угорщини (1867–1918 рр.): автореф. дис.[...] канд. юрид. наук. 12.00.01 / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2006. 23 с.
4. Мельник І., Масик Р. Пам'ятники та меморіальні таблиці міста Львова. Львів: Априорі, 2012. 211 с.

5. Терлюк І. Історія держави і права України (Доновітній час): навчальний посібник. Київ: Атіка, 2006. 400 с.
6. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові). Ф. 146 (Галицьке Намісництво, м. Львів). Оп. 7. Спр. 4306 (Лист Міністерству внутрішніх справ щодо постанови Крайового сейму про питання покращення судочинства й організації судів у цивільних справах, 1883 р.).
7. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 146. Оп. 4. Спр. 3066 (Справа про організацію судових округів на території Галичини, 1896 р.).
8. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 146. Оп. 7. Спр. 3694 (Листування з крайовими судами про відкриття судових і адвокатських закладів, 1861–1864 рр.).
9. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 150 (Вищий крайовий суд, м. Львів). Оп. 1а. Спр. 90 (Справа про організацію Повітового суду у Винниках, 1894–1899).
10. ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309 (Наукове товариство ім. Т. Шевченка). Оп. 1. Спр. 2510 (Закон про цивільне право, підписаний царем Францом Йосифом I, 1849 р.).
11. Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr 1868. Lemberg: Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1868. 1094 s.
12. Gondek M. Austriacka procedura karna z 1853 i 1873 roku w praktyce orzeczniczej sądów krakowskich // Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1995. T. 16. S. 245–267.
13. Handbuch der Lemberger Statthalterei-Gebietes in Galizien für das Jahr 1855. Lemberg: Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1855. 489 s.
14. Handbuch des Lemberger Statthalterei-Gebietes in Galizien für das Jahr 1856. Lemberg: Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1856. 328 s.
15. Handbuch des Statthalterei-Gebietes in Galizien für das Jahr 1862. Lemberg: Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei, 1862. 608 s.
16. Kotliński T. Sąd Obwodowy w Wadowicach. Jego prezydenci i radcy (1882–1899) // Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny. 2015, nr 18. S. 26–41.
17. Płaza S. Historia prawa w Polsce. Część II. Polska pod zaborami / Stanisław Płaza. Kraków: W-wo «Księgarnia Akademicka», 1993. 208 s.
18. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1877. Lwów: Z drukarni A. J. O. Rogosza, 1877. 828 s.
19. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1887. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1887. 854 s.
20. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1899. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1899. 1135 s.
21. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1901. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1901. 448 s.
22. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1905. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1905. 1201 s.
23. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1907. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1907. 1342 s.
24. Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1911. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1911. 1546 s.

References

1. Berniukov, A. M., Begun, V. S., Loboda, Yu. P., Malyshev, B. V., Pogrebnyak, S. P., Rabinovich, S. P., Smorodinsky, V. S., Stovba, O. V. (Rev. Begun, V. S.). (2009). *Justice: philosophical and theoretical comprehension: a collective monograph*. Kyiv.
2. Kailand, R. (2005). *History of Chernivtsi from ancient times to the present*. Translation from German. Chernivtsi: Zelena Bukovina.

3. Kondratyuk, O. (2006). Judicial system and legal proceedings in Galicia in the part of Austro-Hungary (1867–1918 years). *Dissertation abstract*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.
4. Melnik, I., Masik, R. (2012). *Monuments and memorial tables of the city of Lviv*. Lviv: Aprilia.
5. Terlyuk, I. (2006). *History of State and Law of Ukraine (Unpublished Time)*. Kyiv: Atika.
6. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. L'vovi (dali – TsDIA Ukrainy u m. L'vovi). (1883). (Halyts'ke Namisnytstvo, m. L'viv). *Lyst Ministerstvu vnutrishnikh sprav schodo postanovy Krajovoho sejmu pro pytannia pokraschennia sudochnystva j orhanizatsii sudiv u tsyvil'nykh spravakh*. F. 146, op. 7, spr. 4306.
7. TsDIA Ukrainy u m. L'vovi. (1896). *Sprava pro orhanizatsiiu sudovykh okruhiv na terytorii Halychyny*. F. 146, op. 4, spr. 3066.
8. TsDIA Ukrainy u m. L'vovi. (1861–1864). *Lystuvannia z krajovymy sudamy pro vidkryttia sudovykh i advokats'kykh zakladiv*. F. 146, op. 7, spr. 3694.
9. TsDIA Ukrainy u m. L'vovi. (1894–1899). *Vyschyj krajovyj sud, m. L'viv, op. (Sprava pro orhanizatsiiu Povitovoho sudu u Vynnykakh*. F. 150, la, spr. 90.
10. TsDIA Ukrainy u m. L'vovi. (1849). (Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka). *Zakon pro tsyvil'ne pravo, pidpysanyj tsisarem Frantsom Josyfom I, r. F. 309. op. 1, spr. 2510*.
11. *Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr 1868*. (1868). Lemberg: Aus der k. k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei.
12. Gondek, M. (1995). Austriacka procedura karna z 1853 i 1873 roku w praktyce orzeczniczej sądów krakowskich. *Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 16, 245–267*.
13. *Handbuch der Lemberger Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1855*. (1855). Lemberg: Aus der k.k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei.
14. *Handbuch des Lemberger Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1856*. (1856). Lemberg: Aus der k.k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei.
15. *Handbuch des Statthaltereigebietes in Galizien für das Jahr 1862*. (1862) Lemberg: Aus der k.k. galiz. Aerial-Staats-Druckerei.
16. Kotliński, T. (2015). Sąd Obwodowy w Wadowicach. Jego prezydenci i radcy (1882–1899). *Wadowiana. Przegląd historyczno-kulturalny, 18, 26–41*.
17. Płaza, S. (1993). *Historia prawa w Polsce. Część II. Polska pod zaborami*. Kraków: W-wo «Księgarnia Akademicka».
18. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1877*. (1877). Lwów: Z drukarni A. J. O. Rogosza.
19. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1887*. (1887). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.
20. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1899*. (1899). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.
21. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1901*. (1901). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.
22. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1905*. (1905). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.
23. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1907*. (1907). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.
24. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1911*. (1911). Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego.

*Стаття: надійшла до редакції 29.09.2017
прийнята до друку 24.10.2017*

**ORGANIZATION, STRUCTURE AND COMPETENCE
OF REGIONAL COURTS IN HALYCHYNA (1855-1918)***I. Kovalchuk*

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: ivankovalchuk.is.ivan2@gmail.com*

The article is devoted to the study of the historical experience of the organization and operation of regional courts in Halychyna in the composition of Austria and Austria-Hungary (1855–1918), as well as the characteristics of their structure and competence. It is noted that as a result of the reform of Austrian justice in the middle of the nineteenth century, a tripartite court system was created, where the courts of first instance were regional courts (acting as courts of first instance in separate civil and complex criminal cases). In Halychyna, as part of the Austrian Empire, the regional courts began their activities in 1855. The status of the regional districts was given by three courts: in Lviv, Krakow and Chernivtsi, while the rest were called district (initially also regional), and their number varied at different times from the 9- you are up to 15

It was shown that the regional courts as courts of first instance had the right to consider: 1) civil cases - marital disputes, guardianship cases, cases of recognition of the deceased, repayment and destruction of debt documents, the establishment of rights, adoption and inheritance by will. Trade and bill disputes, as well as mining industry cases when there were no special merchant mountain courts, were considered in special senates; 2) criminal cases. They were considered with the participation of jurors, who issued a verdict of guilty, and the judge determined the extent of punishment. The jury trial was subject, in particular, to cases of violations of governmental orders concerning the freedom of the press (for the violation of these orders were tried as criminal offenses). In the appeal, the district courts decided all civil and criminal cases, which were considered in county and collegiate district courts.

It is specified that in 1853 all regional courts, except Lviv and Krakow, became known as district courts, although their competence in civil matters remained the same as before, changes were made only in criminal proceedings, and at the beginning of 1852 they were called with the abolition of the jury. It was a period of open reaction after the defeat of the Revolution of 1848. Judges began to make not only a decision on the form of punishment, but a verdict of guilty. Cases on the most important revolutionary performances were subject to the jurisdiction of the regional court only, which mainly differed from the district courts. In 1873, the jury trial in the criminal proceedings was partially restored.

After the reorganization of the Austrian judicial system in 1867, the district and district courts acted as an appellate court for county courts. The local courts headed the presidents and were structurally divided into civilian and criminal divisions (senates). In addition, they comprised a regional tabulature, a court chancellery, a division of civil-court deposits, a prison, a department in commercial affairs.

Keywords: Halychyna, reforms, district court, district court, judicial district.